

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: na Zvezni drži (vse) Chicago in Kan-
do \$2.00 na leto, \$1.00 na pol leta, \$1.00 na četrt leta; na
Chicago in Ohio \$1.50 na leto, \$0.75 na pol leta; na in-
tervencije \$2.00.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$1.00 per year, Chicago and Canada \$1.50 per year,
foreign countries \$2.00 per year.

One dollar per annum—Biblioteka se ne vrača.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be
returned.

Naslov na vse, kar ima stiti s Nacelom

PROSVETA

2027-28 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FURNISHED PRESS

Hrošči za večerjo!

V nekem večjem mestu na vzhodu — imo-
na kraj in ljudi se ne smejo izvedeti! — je
upravitelj unije stavbni delavec tiral neke-
ga člana za zaostalo članarino. Član je že se-
demnajst mesecev brez dela pa ne more plačati.
Saj si še pošteno hrane ne more kupiti.
Upravitelj je nagovarjal člana, naj si pritrja
na čemurkoli in poravnava dolg pri uniji. Član
je bil v zadregi in je komaj spravil iz sebe tole:

"Ne vem, na čem bi si pritrjal. Prišli no-
coj k meni, pa boš videl kako živimo. Danes
bomo večerjali hroščjo juho. Na hroščjih si ne
morem pritrjati, ker ne stanejo nič. V gozd
grem in jih nalovim..."

Hroščja juha za družino brezposelnega de-
lavca je torej najnovejši rezultat kapitalisti-
čne (republikanske ali demokratske, makez no
damn difference!) prosperitete v Združenih
državah!

Kaj pride še? Na Francoskem jedo polže,
v Afriki kače in bele rve, v Italiji pa koblice.
Ameriški selodoci se najbrž zgraja nad temi
delikatessami, ampak Američani se lahko tola-
žijo, da za afriške divjake, azijske brezvretne-
čarje in evropske boljšejeke je vse dobro — še
predobro. V Ameriki smo robustni individu-
alisti z visokim standardom življenja! Mi si
sami volimo vlado in postave, yoo bet! In če
nam oni, ki jih volimo, obljubijo pečeno kokoš,
dobimo pa skledo hroščev, ki si jih moramo sa-
mi naloviti, we don't give a damn! Saj smo
individualisti!

Prihodnjic bomo pa spet volili — hrošče
za večerjo! To je ameriško, ni "fornarsko".
Whoopee! Say, what's the score, brother?

Bogate črne ovce

Ameriški kapitalist Robert C. Lee je ob-
iskal Rusijo. Pred nekaj dnevi se je vrnil do-
mov in povedal reporterjem, da ameriški listi
pišejo preveč bunka o položaju v deželi sovje-
tov. Ni vse res, kar se maše po papirju. Rus-
nija je, da bo Stalinov petletni program uspel,
Rusija bo mogočno napredovala na industrijah
in Ameriki ne bo to nič škodilo.

Poročilo o ruskem "dumpanju" so buga-
hu ali po naše bavbav. Rusi potrebujejo zase
več kot morejo producirati. Danes so primo-
rani prodajati po vsaki ceni vsled tega, ker po-
trebujejo denar za stroje; kakor hitro bodo
dobro založeni s stroji, ne bodo nič prodajali
in "dumpanji" na tuje trge.

Nato je Lee razodel svoj načrt za pametne
odnose med Združenimi državami in Sovjet-
sko unijo. Amerika mora priznati sovjete in
jim dati neomejen kredit za stroje. Rusija je
naš največji trg, toda mi ga ne vidimo, ker smo
slepi. Anglija vidi in proda sovjetom vsak
dan za pol milijona dolarjev. Zakaj? Zato,
ker MacDonaldova vlada daje sovjetom kredi-
te. Kakor hitro bo Amerika dala Rusiji ne-
omejene kredite za stroje, zaobrutelejo naše
tovarne z največjim razmahom in brezposel-
nost se zníza za polovico. Sovjeti dobe potreb-
ne stroje in ne bo jim treba prodajati kruha in
bombah pod tržno ceno, ker ga lahko sami
porabijo. To povrne prosperiteto našemu far-
marju in namesto Rusije bo Amerika "dum-
pala" pšenico v Evropo.

To pa še ni vse, je rekel Lee. Boljševiki
bodo z našo pomočjo tako obogateli in Rusija
se bo valjala v taki prosperiteti, da kmalu po-
zabi na evangelij svetovne revolucije. Name-
sto bradatih in divjeokih revolucionarjev so
bodo v Moskvi gurali gladko obrti in rdeče-
lični konservativci z debelimi trebuh, ki ne
bodo brigali več za proletarijat v Nikaragvi in
na Kitajskem. In Amerika bo takrat prijetno
čutila, da je Rusija njena prava sestra... Ve-
selo si bo mela roke in rekla bo sama sebi:
That's the way to do it! See?...

Leejev načrt bo najbrž predložen inženir-
ju Hooverju in ta ga odkloni. Načrt bo od-
klonjen z moralnega stališa. Kako naj Ame-
rika pomaga boljševikom? Naj si sami poma-
gajo. Individualizem! Če jim pa hočejo naši
kapitalisti pomagati, nimamo nič proti temu.
Med kapitalisti so kajpada propalice, ki so
zmožni vsega... See?

Najprvo dobro oderi svojega sovražnika.
Ko vidiš, da ne moreš več nič dobiti iz njega,
mu velikodušno odpusti ostale dolgove — in
povej vsemu svetu, da si dober kristjan, ki ju-
biš svoje sovražnike!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Osvobodimo se sami!

Milwaukee, Wis. — Mnogo-
krat se tukajšnji rojaki sestaja-
mo v parkih in na pogovor se
največkrat suče okrog industrijs-
ke depresije in brezdelja. Mnogi
samo mnenja, da tega zla ne bo
konca, dokler ne bodo delavci in
farmerji vsaj 75% organizirani
politično v socialistični stranki,
da bodo skupno nastopili povsod,
posebno pa na volitvah. Potem
bo imela vlada pod svoje upra-
vo in kontrolo vse javne napra-
ve in glavne industrije. Izginilo
bo izkoriščanje in profitarstvo,
splošno ljudstvo pa bo uživalo
svoj delež.

Mnogi so tudi mnenja, da ta
preobrat še ne bo tako hitro pri-
šel. Seveda lahko pride, in to še
prihodnje leto, ko se bodo vrle-
le glavne volitve. Takrat bo imel
vsak delavec in farmer prilož-
nost, da glasuje za delavske kandida-
te, za kandidate, ki bodo v po-
stavodajih zastopali delavske in
farmerske interese. Ako se ne
bo delavstvo kaj naučilo iz se-
danje depresije, potem seveda
ne pride izboljšanje še dolgo ča-
sa.

Kdor misli, da preobrat ne bo
prišel, se moti. Zgodovina nam
pove, da so se preobrati vršili in
da ni bilo vaelej kot je sedaj. Tu-
di vladarji s kronami na glavah
so padli. Saj to se je vršilo pred
našimi očmi tekom svetovne voj-
ne in po vojni. Ravno oni dan so
brnili španjolskega Alfonza s pre-
stola. Svet se torej giblje in ljud-
stvo ne spi. Tudi v drugih de-
ležah bodo tako stori in pometi
s kralji. Pa ne samo s kronani-
mi kralji, ampak z denarnimi
kralji bo ljudstvo obračunalo ne-
kega dne. Delavske mase bodo
odpravile industrijske kralje
prav tako, kot so po nekod še
odpravile kronane kralje. To mo-
ra priti, pa če se tisti, ki imajo
moč in ailo, še tako upirajo spre-
membam.

Zadnja leta se je veliko spro-
menilo na polju tehnike. Stroji
so mnogim odvzeli delo. V resni-
ci jim ga niso odjedli stroji, am-
pak lastniki strojev. Stroji so
lahko blagoslov za delavstvo in
človeštvo sploh, ako bi bila da-
našnja družba tako urejena, da
bi nje temelji stali na zdravi in
pravični podlagi. Ker pa aloni na
izkoriščanju za velikanke pro-
fite, so pa seveda pod takim siste-
mom stroji za delavce zlo. Treba
je odpraviti sedanji gnili sistem,
ne strojev.

Delavstvo se mora osvoboditi
samo. To je znani rek, ki se drži
in bo drljal. Čim se ga bo delav-
stvo vsega sveta trdno oklenilo
in se odločilo, da pometa s para-
ziti, bodo na vsem svetu zavla-
dale drugačne razmere, razmere,
ki bodo nudile vsem delavcem in
vsemu človeštvu udobnejše ži-
vljenje in vse, kar vsakemu pošte-
nemu človeku gre. Delavstvo se
mora samo rešiti kapitalistične
mesne sušnosti. To se pa lahko
agodi potom glasovnice, ki jo po-
rabite v prid delavskim kandida-
tom, katere je postavila soc.
stranka.—Joseph Ule.

Lorain in Sloveni

Lorain, O. — Ko sem pred
kratkim prišel v Lorain, me je
zanimalo vse, kje so naseljeni
Slovenci, kako živijo itd. Mogo-
če bo tudi čitatelje Prosvete za-
nimalo, če malo opišem sloven-
sko naselbino v Lorainu.

Slovenci so povsodni naseljeni
na južni strani mesta. Okoli hiš
imajo velike in lepo urejene vr-
tove, kar je zelo značilno za slo-
vensko naselbino. Strankarstvo
med njimi ne dela sovražstva, pač
pa niso brez debat. So zelo sa-
vedni Slovenci, kar se vidi po
tem, da ana vsa — razen par la-
jem — tu rojena mladina sloven-
sko. Da se bodo otroci navadili
tudi pisati in brati, so članice a-
gilnega gospodinjkega kluba,
s sporazumom direktorja S. N.
dema, ki je dovolil malo dvor-
na, kjer se pouk vrši brezplačno,
ustanovile slovensko šolo.

Imajo krasen in prostoren Slo-
venski narodni dom, kjer prire-
jajo razne igre in zabave. Vel-
ika domova dvorana ima oder, ki
je opremljen z lepimi kulisami.
Čudim se pa, da v tako zavedni
slovenski naselbini ni pevškega
zboru, da bi imela mladina pri-
liko spoznavati krasoto sloven-
ske pesmi. Tudi cerkveno petje

bi bilo lahko boljše, samo malo
dobre volje je treba. Slovenci so
tu največ zaposleni v tovarni,
kjer se pa tudi slabo dela, zato
je tovarniško vodstvo zelo lepo
uredilo delovni čas, tako da se
delavci vrstijo in dobi vsak par
dni dela na teden.

Tudi trgovine in razne obrti
imajo tukajšnji Slovenci. Zani-
malo me je, kako jim gre, kak-
šne trgovine imajo in kdo so ti
rojaki. Zato sem stopil kar do
njih in si ogledal prostore ter se
to in ono pogovoril z njimi.

Na vogalu 33. ceste in Gloub
ave. ima grocerijo in mesnico
rojak Lojze Konjar, rojen v
Smledniku, od koder je prišel
pred 19 leti v Ameriko. Zapo-
slen je bil pretežno ves čas v tr-
govskem poslu, zdaj pa vodi sa-
mostojno trgovino 6 let. Poročil
se je s hčerko ugledne Kostinove
družine in ima sina in hčerko;
oba hodita v slovensko šolo.

Na Pearl ave. stoji ponosno
Slovenski narodni dom, ki ima
dva trgovska lokala. V enem
brnijo stroji, s katerimi obratu-
je rojak Joe Konte, ki skrbi v
naselbini, da rojaki tudi "pod
nogo" lepo izgledajo. Rojen v
Metliki, od koder je prišel pred
20 leti v Ameriko, si je v ugled-
ni Molekovi rodbini iz Rockville
Co. izbral družico, ki mu mariji-
v v lokalno pomaga. S čevljarako
obrtjo se ukvarja 16 let. Kdor
rabi lepe in močne čevlje, jih do-
bi pri njem, če se je komu iz-
rabil podplat, naj stopi k njemu
in Joe bo med prijaznim kram-
ljanjem popravil tako hitro, da
sam ne boš vedel kdaj.

Ako pa ne glešaš rad, kako
se vrši ta "operacija bolnih," od-
pri srednja vrata SND, pojdi
po stopnicah navzdol, tam te bo
prijazno sprejel rojak Lojze
Kamnikar, ki oskrbuje klubove
prostore. Postregel ti bo s ciga-
retami, cigarami in sodavico in
še s čim drugim za nameček, če
mu poveš svoje križe in težave,
ki jih prenašaš v sedanji suši.

Ako želiš kdo, da bo izgledal
kot "fant od fare," naj gre k ro-
jaku Francetu Pesavcu, ki ima
krojaško delavnico na Pearl ave.
On bo naredil obleko, "kot bi jo
ulil." Rojen je bil v Pregradu,
hrvatsko Primorje. Življenje ga
je privedlo med Slovence na Ra-
keku, kjer je izvrševal samostoj-
no krojaško obrt. Tam si je iz-
bral družico v poznani in ugled-
ni Primožičevi rodbini, se pred
18 leti preselil v Ameriko in vas
čas vodi samostojno krojaško
obrt.

Če bi se pa kdo hotel kar ta-
koj preobčiti in preobuti, naj
stopi par korakov naprej k ro-
jaku John Brusu, ki ima trgo-
vino z modrimi potrebčinami. Ro-
jen v Hotevici, je prišel pred
18 leti v Ameriko, se poročil s
hčerko Ambrožičeve družine, I-
meta stinika, ki bo tudi zaveden
Slovenec. Trgovino vodi 7 let.

Na 31. cesti ima grocerijsko
trgovino rojak France Kristof,
rojen na Rakeku, v Ameriko je
prišel pred 39 leti. In steer v
Johnstown, Pa. Zaposlen je bil
pri National Tube Co. Ko se je
pa ta tovarna preselila v Lorain,
ata se z rojakom Simčkom po-
dala za njo. Iz Clevelanda v Lo-
rain ata prišla peš, kajti takrat
še ni kara vozila in tudi vlaki so
šli poredkoma. Tu se je poročil
s hčerko ugledne Klementičeve
družine s Unca pri Rakeku. Tr-
govino vodi 15 let.

Na 29. cesti ima grocerijo s
mesnico rojak Lojze Mihelič,
rojen v Nadiasku. Stari trg. V
Ameriko je prišel pred 28 leti,
si v ugledni Bombačevi družini

izbral ženo, a mu je pred 4 leti
umrla. Trgovino vodi 18 let.

Na Clinton ave. ima grocerijo
in slaščičarno rojak Tony Esen-
hardt, rojen na Rakeku, od ko-
der je prišel pred 28 leti v Ame-
riko, si v ugledni Petričevi ro-
dbini, podmaže Rebrove iz Sev-
ščka pri Rakeku, našel pridno
družico. Dasi je njegovo ime
nemško, je pa zato on toliko bolj
zaveden Slovenec. Tri hčerke in
sin mu pridno pomagajo v trgo-
vini in govorijo vsi slovensko.
Starejša hčerka prepeva sloven-
ske pesmi, kot da bi prišla iz sta-
rega kraja.

Na 31. cesti ima grocerijo in
mesnico rojak John Svet. Pred
31 leti je prišel v Ameriko iz
rojstne vasi Rakek, se tu oženil
s hčerko poznane in ugledne U-
dovičeve družine s Rakeka. I-
mata 7 otrok; dve mlajši hčerki
hoditi v slovensko šolo. Trgo-
vino vodi celih 29 let. — Na Elyria
ave. ima trgovino z železnino ro-
jak John Plakur iz St. Lovrenca
na Dolenskem, kjer je bil rojen.
Prišel je pred 32 leti v Lorain,
se tu oženil s hčerko spoštovane
Merteljnovе družine. Po 28 let-
nih srečnega zakonskega življe-
nja mu je umrla žena in pustila
štiri otroke. Potem si je izbral
družico v ugledni Kavaljerji
družini. S trgovskim poslom sa
ukvarja 26 let.

Tu sem v kratkem opisal kdo
so in od kje so ti naši obrtniki
in trgovci. Prostore ima eden
kot drugi lepe, prostorne in mo-
derno urejene, zaloga velika, ta-
ko tudi izbira. Tako kakor vsi
drugi, so tudi naši trgovci pri-
zadeti po krizi, kajti največ da-
jejo na kredit in sami morajo
plačati v gotovini. Zato bi ne bi-
lo lepo, če bi jih odjemalci v bolj-
ših časih pustili in hodili kupov-
ati v trgovine, kjer se dobi le
za gotov denar. Tudi ni čudno,
da rojak ne kupuje pri rojaku.
Ne nosite denarja tujim trgo-
cem, od katerih nima slovenska
naselbina nikoli nič. Sicer se je
pa o tem toliko pisalo, da mi-
silim, da je odveč vsaka beseda
in da vsak že upošteva: svoji k
svojim! — Lojze Seme.

"Prijetelji sovjetske Rusije"

Cleveland, O. — Dne 23. juli-
ja se je v SND vršil shod pod
avspicijo organizacije "Prijetel-
jev sovjetske Rusije." Bili je to
protestni shod proti militaristič-
nim silam vsega sveta, ki hočejo
na vsak način uničiti delavsko
vlado v Rusiji.

Na shodu je govorila dobro-
znana govornica a. Juliet Ste-
ward Poyntz o predmetu "novi
svet ali zemlja in njeno delo." V
Rusiji je bila nad tri leta. Torej
je dobro poučena o vsem, kar se
tam godi. Njena izjava je bila
zanimiva, nepretirana in so
pokazala jasno sliko o današnji
Rusiji. Omenila je razvoj mo-
dernih industrij in razvoj vsega,
kar pomaga Rusiji, da se stop-
njema vpenja na važno mesto v
svetovni politiki. Rusija kaže
pot delavcem ostalih dežel, ki je-
čijo pod peto kapitalizma. Lenin
je storil neprecenljive stvari za
ruskega delavca in pokazal pot,
po kateri mora iti vse delavstvo
celega sveta, da se osvobodi.

V Rusiji ni brezposelnosti.
Splošne razmere se izboljšavajo
in vsak dan je zaznamovati na-
predek v vseh panogah življe-
nja. Seveda ni to prišlo kar čez
noč, ampak je vzelo mnogo let
in truda ter vstrajnosti, da so
si ruski delavci pod novim siste-
mom pripravili novih temeljev,
na katerih sedaj grade novo
družbo, ki bo imela vsa potrebna
svojstva, da se bo stalno izpo-
polnjevala, kar tam ni izsema-
nja ne izkoriščanja, profitar-
stvo pa je bilo pokopano že pred
si v ugledni Bombačevi družini

Prizor iz angleških manevrov
v zraku. Balon zažgan v zraku
je padel na tla.

Moderna Rusija, ki jo vodi
proletariat, skrbi za delavce in
njih družine na način, ki je vreden
posnemanja. Toda delati
mora vsak. In to je prav. Za
svoje delo pa dobi vsak tudi po-
šteno plačilo in živji kot človek.
Ni mu treba biti v strahu, da ga
bodo odslovili, da ne bo njegova
družina imela kaj jesti. Za vse
je preskrbljeno.

V kapitalističnem časopisju,
posebno ameriškem, se je mno-
go pisalo o ruskem dumpingu in
prišilnem delu v Rusiji. Seveda
bo vsak razodene delavec razu-
mel, da je bil to le pesek v oči
nevednih mas, pesek, ki so ga
metali delavcem v oči kapitali-
sti, da tako preprečijo delavcem
vpogled v resnični rjrkvoj in
pravi pomen novega sistema, ki
je danes v Rusiji v veljavi.

Ako kdo želi postati član
"Prijeteljev sovjetske Rusije,"
se lahko vpiše pri podpisnem.
O shodu še to: Slovenska dvor-
na na St. Clair ulici je pravej
prostrana in shod je bil tudi o-
glašan, a delavstvo se ne odzove,
pa še sedaj ne v tej občutni kri-
zi, ko bi morali taki shodi zani-
mati slehernega delavca. Morda
pa je že v krvi ameriških de-
lavcev, da klonajo hrbet, da mo-
če in resignirano trpe. In ne
vem, kje so bili naši slovenski
naprednjaki, da niso prišli na
shod. Priporočam jim, da se pri-
hodnjik odzovejo, neglede kdo
sklekuje shod. Glavno je, da se
na njem kaj koristnega in re-
sičnega izve. — Karl Trinastile.

S pota

Na Elyju, Minn., je ponovno
izvoljen v šolski odbor tukaj ro-
jeni Slovenec Joe Virant s 1081
glasovi. Čast elyjskim rojakom.
V edinstvi je moč. Ne glejte na
tiste, ki rajše oddajo svoje gla-
sove drugim.

Matija Pogorelec.

Poročilo in zahvala
Imperial, Pa. — V imenu klu-
ba št. 31 JSZ se iskreno zahva-
ljujem vsem, ki so se udeležili
klubovega piknika dne 19. juli-
ja. Udeležba je bila velika. Vi-
diti je bilo, da so bili vsi udele-
ženci zadovoljni. Godba je bila
izborna; sukali smo se kar do
polnoči. Hvala vsem za obisk!
Pripravljeni smo počet vrniti.
L. P.

Dr. Fr. Thoma:

Problem umetnega življenja bo rešen?

Najnovejša senzacija z umetnimi "stanicami"
dr. Crileja

Ali so zares žive?

To je vprašanje, ki si ga stavijo sto-
ljudi pred čudnimi, majhnimi, žolcu podob-
delci substance, ki močno spominjajo pravi-
živih stanic. Vidijo se pod zelo povečevalno
drobno gledom.

"Carovnik iz Clevelanda", ki jih je ust-
ril, tamojšnji kirurg dr. Crile, ne mara na
vprašanje odgovoriti pritrdilno. In ven-
imajo po njem umetno ustvarjenje substa-
ncije, ki močno spominjajo pravih stanic, da ta
dobnost deluje vprav neprijetno!

Ze od antične dobe je problem, kako
človek s lastno roko ustvari življenje, tako
kal nemirne duhove, kakor iskanje "stane-
pomladitve" ali načina, da se neplemenite ka-
vine izpremene v zlato.

Sele s modernim odkritjem, da vse ži-
vje temelji na substanci, ki je podobna heli-
kovni sirovoga jaje in ki se imenuje protoplasma,
se je lahko ustanovila znanstvena in
la ljudi, ki v laboratorijih z dolgimi, utrud-
nimi in dragocnimi preizkusi skušajo pre-
niti v skrajno skrivnost življenja; k sam-
nacinu njegovega postanka in ustvariti iz
tve snovi živo snov. Dejansko pa tudi oni,
hočejo najdalje priti, smatrajo za skrajni upe-
vsaga prizadevanja, če jim uspe napraviti
metno protoplasmo; mnanj zanesena ve-
raziskovalcev se je zadovoljila že s tem, če
lahko sestavila komplicirane žolodene soke
tekočine in opazovala bolj ali manj življenjske
podobne reakcije v teh tvorbah.

Dr. Crile in njegovi sotrudniki spadajo
vzdržno in previdno skupino raziskovalcev.
Ne trdijo, da so iz njihovih poizkusov nastali
"stancice" zares žive. Dr. Crile in sotrudniki
pravijo samo to, da imajo ti mikroskopski de-
ci snovi nekatere mehanične in kemične last-
nosti, ki jih nahajamo pri protoplazmi, in
najbrž mnogo bolj zapleteni življenjski
stancice.

Dr. Crile in tovariši so sestavili listo last-
nosti, ki jih imajo njihove "stancice". Ra-
sako, da iz obdajajoče jih tekočine "jedro"
tine ali jih sprejemajo vase. Delijo se v
enaki polovici; včas pa kaka "stancica" od-
de sebe manjši del na podoben način, kar
tvorijo kvasicne svoje hčere-stancice. Če
premenimo kislinsko vsebino tekočine, v ka-
ta čudna, snov plava, lamejo nekatere "sta-
ce" izpreminjati svojo okroglo obliko in do-
vati čunjaste izrastke, katere glavno telesce-
taza in zopet umika, a čimer se "stancice"
ljejo. V tem so podobne mienjačim ali am-
bam, ki spadajo med najnižje živali.

V sredini vsake take na življenje spo-
najoče kapljice tvorbe se nahaja tem-
masa, ki je podobna jedru prave stancice.
Katero umetne "stancice" imajo več takih
"der". "Umetne stancice" tega tipa," pravi
Crile, "imajo nekatere hude lastnosti rak-
stancice."

Kakor po videzu, natičijo te "stancice" to
po svoji "funkciji" pravim, živim stancicam.
Posebno zanimivo je to, da dihaajo, t. j. spre-
majo vase kisik in izdihavajo približno eno-
količno ogljikovo kislino. Dihanje smatra-
še od nekdanj za monopol živih organizmov.
ne samo da dihaajo: tempo njih diha se iz-
minja po stanju njihovega "zdravja": če
iljemo tekočini snov, ki vpliva razkrajno na
"stancice", se "dih" nemudoma zmanjša.

Se več: "Stancice" lahko zastrupimo. O-
stoji dolg seznam kemikalij, ki so jim
vale in jih napačilo "umrtile". Nekateri
med teh kemikalij učinkujejo tudi pri ra-
nah in živalih kot strup. Seznam zaključuje
stihnin, morfin, cianid in močne alkohole
raztopine.

Nekatere druge snovi, n. pr. alkoholne
topine s približno enako močjo kot jo ima-
vo, slabe koncentracije stihlina in raztop-
natrijevega jodida in tioksina učinkujejo
vzpodbujevalno.

Skrivnost "stanične fiziologije" teh
podobnih kapljicah tvorbi leži bržčas v
da so nabite z elektriko. Opaža se nekako
tencialno stopnjevanje med notranjimi in
njimi deli, ki raste, če je tvorba "zdrava"
pada, če je "bolna". Sprejemanje kisika
in pada s električnim potencialom. Če po-
cjalna diferenca pade na ničlo, je "stancica"
mrtva.

Nihče ne pozna kemične formule za
toplasmo. Po vsej verjetnosti ne gre zgolj
eno formulo, marveč za celo vrsto formul,
med katerih utegne biti vsaka za se komp-
rana in ki se v medsebojnih odnosih se
zapletejo in zamotavajo.

Trajalo bo ne samo leta, marveč
celo stoletja, preden bomo dobili kemično
ko žive protoplazme.

Ne glede na to, da zastran kemizma
tipijemo v temi, je dr. Crile sklenil iz-
kompleks-takih substanc, ki bodo kar moč
zu živi stancici. Najenostavnejši in praktič-
res edino mogoč postopek je v tem, da
protoplasmo razkrojimo in nje sestavine
sestavimo. — Dr. Crile je to storil. Njegov
terial je bil sicer mrtev, neorganski pa si
bil je v precejšnjem stadiju živ.

Če bi bile Crilejeve stancice zares žive,
daj je ameriški učenjak prvi dosegel znan-
no "vstajenje od mrtvih".

Slika iz gibanja vstajev v Centralni Ameriki. Oborožena vstajška stranka spremlja svojega ubi-
tega voditelja na zadnji poti.

Protestno zborovanje zamorcev v New Havenu, Conn., proti obsodbi osemih črncev na smrt v Scottsboru, Ala.

Lidija Seifulina:

VIRINEJA

Za Prosvetu prevedel Mile Klopčič

"Ti capinka brezbožna! Hudič naj se poljubuje s teboj! Bom že našla koga drugega, ki mi jo prepíše. Skrbi za gospodinjstvo, do noči je še dovolj dela. Jaz pa stopim k Magari, ponesem mu kaj in poprosim, naj moli zame."

Vera kmetov v Magaro je rasla in se okrepila. Celo iz daljnih vasi so se vozili k skalni pečini, če so bile poti prehodne. Prosto-voljne darove so prinašali s seboj. Toda Magara se je mučil pred bogom brez sebičnosti. Darila je pustil na skali. Izginila so. Neko darovano naglavno ruto je baje nosila potem neka žena begunca v Agirovki. Vzelic temu pa so mu še vedno nosili in vozili darila. Tudi Aniaja je povežala celo culo jedil in prilozila še klopčič volne.

"Boš torej pazila na moje gospodinjstvo? Moj Avstrijec se bo vrnil šele pozno. Prosi je za dovoljenje, da obišče svoje rojake v baraki. Ko se vrnejo otroci domov, jim daj kos kruha, in potem naj ležejo spat."

"Ze dobro. Za tvoje zmerjanje te drugi pobaram. Ne morem tega trpeti. Toda ti nisi slaba ženska, pa ti za zdaj spregledam. Kar pojdi! Za gospodinjstvo bom že skrbela, saj bi se sicer sploh ne vedela kam dati."

Zemlja je vrgla s sebe težko snežno odejo in brstela v sladkem koprnenju. Večerno nebo je ugašalo v vonjavo lahkih, nežnih barvah. Bilo je, kot bi žalovalo v hudem brezupju, da ni njemu, marveč zemlji prišla ura plodovitosti, radost in žalost kratkega zemskega veselja. S tega neba, ki je postalo vonjavo lahno radi svoje dobrote, iz rahle teme, ki je počasi legala na zemljo, iz počasnega vrteljanja daleč letelci žerjavov, ki je svenelo kot pozdravi, se je pretakala v srca ljudi radost in bolest obenem.

Virineja je stala v zelenjadem vrtu. Gle-dala je žerjave, poslušala večerno zamokla šumotanja kmečkih dvorišč in alastno skrala omamnne vonje zemlje in vetra. Njen obraz je bil blede, v njenih očeh je bilo hrepenenje, vendar ni marala motiti te lepe, lahne bolesti ne iti domov. Tedaj je pristopil k ograji vrta inženir. Vsa se je zdrnila, ko jo je tiho nagovoril:

"Virineja..."

In oklevaje je dostavil:

"Avimovna..."

Vse zadnje tedne je v mislih nestrno hrepenela po njej. Tako ga je bila omamila. Poizvedel je vse o njej in mislil, da mu bo njena preteklost, v kolikor je slaba, prepodila misli nanjo. Pa se je v zmerom hujši strasti vnel mal zanj. Šele danes je bil poizvedel, kje zdaj stane, in takoj so ga njegove noge zanesle proti njegovi volji k njej.

Virineja se je naglo otrešla osuplosti.

"Kako ste me prestrašili, milostni gospod! Kakor bi zrastle iz tal."

Milina njenega obraza še ni izginila. Govorila ni jezno, pač pa utrujeno.

"Povpraševali ste po meni. Stara mi je dejala, da ste bili pri njej."

"Da, nisem vedel, da vas ni več tam."

"Tega niste vedeli? Tu no vasi vedo vse o vseh, po meni pa ste, kakor sem alifala, povsod povpraševali. Mogoče samo hiše niste poznali, kjer zdaj stanujem? Le kako bi ne vedeli, kaj se je zgodilo med menoj in Vasko? Čisto odveč je bilo, da ste šli poizvedovat k stari."

"Toda častno besedo vam dam, Virineja Avimovna, samo..."

"Zakaj me tako gosposko ogovarjate z imenom mojega očeta? Pustite pri miru kosti mojega starovernega očeta! Tako nenavadno mi je to in uprav neljubo. Kar nas je kmečkih ljudi, smo vajeni, da samo stare ženske ogovarjamo z očetovim imenom."

"Tako zelo sem hrepenel, da bi vas še kdaj videl, Virineja. Veste, dogaja se včas, da vidiš kakoga človeka prvič, pa se ti zdi, da ga že dolgo poznaš — pa te vleče k njemu. Takrat v pogovoru ste bili do mene tako 'rditi in kratki..."

Govoril je počasi in je zategoval besede. Premisljal je.

"Ne, tako... tako ne bi smel govoriti z njo," je mislil.

V tej uri nasičeni večerne mehko-be, je manjkala tudi njemu sila viharnega poželenja. Želel si ni nič več, kakor stati blizu nje, jo z mirnim pogledom motriti in čutiti, kako čudovito lepa in kako draga mu je...

Virineja in njegove oči so se srečale, in lahna rdečica je spreletela njen obraz.

Dejala je tiho:

"Ni prav, da tu stojite. Saj imajo že tako toliko povedati o meni."

Vznemirjen je odgovoril:

"Zakaj neki? Mar se ne smeva nekoliko pogovoriti? Samo tako, čisto preprosto, človeško? Nikar ne odhajajte, prosim vas! Pojdite nekoliko dalje, proti vasi."

Virineja se je tiho, pridržano zasmejala. Stresla je glavo:

"To bi bilo še lepše! Sicer pa nič ne nasprotujem, kar ostanite, zabavajte se z menoj. Saj me ljudje s svojim opravljanjem ne pre-maknejo bogve kako. Navajena sem že tega. Kmetice me ne morejo trpeti zaradi moje lepote. Natančno tako je, kakor bi bila obsedla vsakega kmeta in bi bilo ženskam žal, da bi odstopile svoje moške drugi ženski."

Kako mirno in preprosto je govorila o svoji lepoti! Brez prevzetnosti, brez koketnosti, čisto odkritoarčno. Vse je bil zaljubljen in ginjen; kako je vendar ljubezniva. Z očmi, ki so bile danes tako blage, je zrla mimo njegovega obraza in rekla:

"Tudi v mestu je bilo tako: Naučila sem se kuhati po gosposko in prati ter likati perilo gospe, pa vendar nisem ostala dolgo na enem ter istem mestu. Ne mogoče zategadelj, ker sem bila brez papirjev. To je bilo gosposki še več, ceneje je bilo. Ne, zmerom samo zaradi ženske zavisti. Kakor hitro so milostive opazile, kako se njih moške ali tudi njih kavalirji smukajo krog mene, kakor zdaj vi, — takoj so pričele zmerjati. Jaz pa tega ne pre-nesem in sem zmerjala nazaj. Pa so me spodili. Ena mojih milostiv je bila na moč čudna."

Virineja se je zasmejala.

"Sami po sebi in zase so bili res gospoda, le denarja so imeli bolj malo. Njen mož je bil v odlični, a slabo plačani službi. Zmerom je kaj pisal na papirje in jih potem nosil v — no, kako se še imenuje tista reč? Fej, čisto sem pozabila mestne besede. Že imam; gospod je hodil zmerom v nekako redakcijo. Potem so mi dajali knjige, da bi jih prebirala, tam v redakciji so jih sestavljali. Bile so dolgočasne knjige, — o siromašnem ljudstvu..." Vzela sem jih pač, prebirala pa sem jih bolj malo.

(Dalje prihajajo.)

"To je moja stvar," je rekla

Leonarda.

Cigan je povezal svojo brašno, zadržal mošnjček ter naznanil:

"Lahko odrinemo. Jaz sem pripravljen."

Stopila sta v čoln. Reka je bila narasla, ker so se na severu otajali snežniki. Prehod čez Glimo je bil opasen. Aleksander je veslal in vprašal:

"Ti si se torej odločila zanj? Vzela ga boš za moža?"

"Bom," je suho odvrnila Leonarda.

Cigan je veslal vedno malomarneje. Bilo mu je vseeno, kam drsi čoln.

Napoved je spregovoril:

"Storil ti nisem nič žalega. Mislim celo, da bi ti mogel biti dober mož, če bi bila hotela."

"To me prav nič ne zanima," se je odrezala Leonarda. Trenutek nato pa je pripomnila:

"Kako pa veslaš? Saj rineš naravnost h kamnu!"

Cigan je mirno veslal naprej. Leonarda je tedaj zavpila. Aleksander je zamahnil z vso silo — veslo se je zlomilo.

"To si storil nalašč," je dejala v strahu, kaj pride zdaj.

"Seveda, živa ne prideš več na obalo," je rekel.

Cez nekaj trenutkov se je začel oster krik. Čoln je udaril ob kamen, obod se mu je udrl. Cigan je skočil na kamen. Voda je nekolikokrat zasukala Leonardo, potem jo je potegnil vrtnec na dno.

Z obale so videli cigana in ga rešili. A nihče ga ni mogel napraviti odgovornega za čin. Veslo se mu je bilo zlomilo, zgodila se je pač nesreča — on je bil nedolžen.

Tako mi je pripovedoval sam cigan, ki je bil zaradi nekega drugega razbojništva zaprt v trdnjavi Akerhus.

V prodajalni avtomobilov

Pred dnevi je kupil moj brat pri vas avtomobil. Objubili ste mu, da mu po potrebi nadomestite poškodovane dele.

— Res je. Kaj se je pa poškodovalo?

— Potrebujem novo koleni, tri rebra in vse prednje zobe.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (June 30, 1931), pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite je pravočasno, da vam lista ne uste-vimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstopiti, ker ni bil plačan. Ako je val list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstopiti valed naplačenega naslova, piliše nam doplačilo in navedite stari in novi naslov.

Nali zastopniki so val društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$3.00. Člani SNPJ doplačajo \$4.50 za leto, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero za leto \$7.50, pol leta \$3.75, za žene \$6.30.

Za Evrope stane za pol leta \$4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evrope \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto \$1.20.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravištvu "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago

NAENANILO.

Društvenja tajnikom in tajnicam se tem potom nanašajo, da morajo natančno vse spremembe naslovov članov in članic, naslovov novih članov, ter imena in naslove odstopilih, črtanih in izpuščenih članov natančno upravištvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenih za polkizanje lista Prosveta.

Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku ostanejo tam v arhi-vu in jih upravištvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na navedeni naslov pripravljen lističek vse naslove upravištva Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vsaki član ali članica nevo naslov. Upravištvo ali-jedno upravnika, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo. — Philip Godina, upravnik.

Za kratke čas

Političen humor

Kmet se trudi, da bi z volmi spjel težak tovor navkreber.

Vollički pa nočejo in nočejo. Pa pride mimo gospod in pravi:

"Pustite še mene, da poskusim svojo srečo." In začne cmokljati. Pa glej, voli so res potegnili.

Kmet je kar gledal, potem pa vprašal gospoda: "Kdo pa ste vi?"

"Jaz sem strankarski voditelj!"

Poglej, dragi moj prijatelj, jaz sem že 23 let poročen in ves ta čas sem ostal vsak večer doma pri svoji ženi..."

"Ja, to je pa že res prava ljubezen."

Kavalir

— Ali se ne bojiš, ljubček, da bi naju mogel tu na samem kdo napasti?

— Jaz da bi se bal? Saj sem odnesel že v treh stafetnih tekih prvo nagrado.

Prijatelj sreča prijatelja, ki kadi debelo smodko.

"Ali ti ni zdravnik prepovedal kaditi?"

"Je! Ampak zdravnik je včeraj umrl."

ZA POTOVANJE

Iz dopisovanja je razvidno, da bo v prihodnjih mesecih odpotovalo v stari kraj precej rojakov, ki so to pomlad in poletje zastopali prikažovali boljših časov in — dela. Tem bo posebno dobrodošlo znanje, da se vrnejo, ki stoji zopet v veljavni s 1. avgustom. Tem, kakor tudi vsem drugim našim potnikom nudimo sledeče najboljše parnike:

29. jul. — Aquitania na Cherbourg

30. — Valencia na Trst

31. — Majestic na Cherbourg

1. avg. — Skupno potovanje na lile de France po nižini cen za rejtar-karte.

1. — Lovislan na Cherbourg

5. — Berenaria na Cherbourg

8. — Europa na Bremen

11. — Cleveland na Hamburg

12. — Maestranza na Cherbourg

14. — Paris na Havre

19. — Aquitania na Cherbourg

19. — Lovislan na Cherbourg

21. — Saturnia na Trst

21. — Majestic na Cherbourg

22. — Bremen na Bremen

27. — New York na Hamburg

30. — Ile de France na Havre

2. sep. — Skupno potovanje na Mladinski List. Potnike bo spremljal prav do Ljubljane in Zagreba g. Ekerović od Cunard Linije. Cena retar-kart znizane.

2. — Paris na Havre

3. — Valencia na Trst

11. — Ile de France na Havre

Za cene in druga pojasnila se obrnite na

LEO ZAKRAJSEK

Midtown Bank of New York

630-6th Ave., New York, N. Y.

All ste se naročili Prosveto ali Mladinski List svojem prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini list trajno vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svoji v domovino.

"Oče ležijo v postelji in ne morejo nikogar sprejeti."

"Pa menda niso hudo bolni?"

"Na — mama jim samo spod-bje hlače krpa..."

"Vi ste močno prehlajeni, gos-pa; nekaj dni boste morali osta-ti doma v sobi."

"V kateri pa? Mi jih imamo štirinajst."

POSEBNE

1931 Nove Elektr. Hladilnice je poročila. Tvarna Jamli. Samo se nekaj jih je naložilo velike zaloge se znižali cenah. \$119.00—\$99.00. Ne lažne obroke.

REALIABLE REFRIGERATOR CO. INC.

3253 Ogden Ave., Chicago, Ill.

Tel. Rockwell 7649

Njemu je vseeno — Brigajo me ti spori o izve-ru človeka! Meni je vseeno, ali je bil moj praded človek ali opa-ca.

— Tebi je lahko vseeno, toda tvoj prababici ni bilo.

V NAJEM SE ODDA

4 in 6-sobna "flat" hiša po zmerni ceni. Oglasite se na: 2744 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

V NAJEM SE ODDA

Roadhouse and Filling Station (Gasolinsko postajo) na Howard Road 9½ milje južno iz mesta Milwaukee. Zmerna cena. Pojasnila obrnite se na: M. M. Rosec, 627 S. 2nd St., Milwaukee, Wis. (Adv.)

PREMIERA

Najnoviji čehoslovaški zvočni (100 % govoreči) film

"Iz sobote na nedeljo"

se bo igral

v ATLANTIC gledališču na 26. ulici in Crawford Ave.

v torek 28, sredo 29 in četrtek 30. julija

Dnevno od 2. do 6:30 popoldne Vstopnina: 35c - 25c - 10c

od 6:30 naprej zvečer Vstopnina: 50c - 25c - 10c

Prirodni snetek: mesta Duchcov in okolice

Gledališče hladno!

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVETA

Conjenl brat (astra) S. N. P. J.

Po sklepu 9. redne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva ali tri člani iz ene družine in iz enega naslova k naročninu. List Prosveta stane za vse enako, za člani ali počlane \$6.00, eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri vstopu \$1.20 za točko, se jim to prišteje k naročninu. Mi prištevamo enega, dva ali tri člani ene družine k eni naročninu. Torej sedaj ni varstva, reči, da je list po-drag za člani S. N. P. J. List Prosveta je vala lastnina in gotovo, skoro v vsaki družini naško, ki bi rad čital list vsak dan. Torej sedaj imaj priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Za Zdrav. dršave in Kanado \$6.00 Za Cicero in Chicago je.....\$7.50

1 tednik in.....4.00 1 tednik in.....4.00

2 tednika in.....2.50 2 tednika in.....2.50

3 tednika in.....1.60 3 tednika in.....1.60

Ispraznite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Meni Order v plačilo in si naročite Prosveto, list, ki je vala lastnina.

Pojasnile: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahtoval sam svoj list tednik, bod moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto lista Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo znika datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priložite polijam naročnino na list Prosveto vsoto \$.....

Ime..... Čl. družina \$.....

Naslov.....

Mesto..... Družina.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročninu od sledečih članov moji družine:

Ime..... Čl. družina \$.....

Ime..... Čl. družina \$.....

Ime..... Čl. družina \$.....

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledar-je, letake itd. v slovenakem, hrvatskem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

YODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.

DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila šaje yodstvo tiskarni. Cene zmerni, unijačo delo prvj vrste.

ENIG po izpolnitvi se pošlje

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO YUDI VSA USTIMENA POJASNILA

Knut Hamsun:

CIGAN

V čolnarsko luko velikega ribiča Jensa Olana se je pripeljala nekega dne velika ciganska družina. Bilo je zgodaj spomlad. Član ciganske družbe, lepi dvajsetletni fant, je prišel v hišo Jensa Olana prosit miloščine. A ponosni Jens Olan, ki se ni družil nikoli z nikomur, ga je odlovil.

"Miloščine ne dajem, če hočeš, pa lahko dobiš delo," mu je rekel. "Saj znaš krpati kotle in lonce?" Tudi bi lahko pomagal moji ženi in hčeri, kadar bomo na ribolovu."

Cigan, ki mu je bilo ime Aleksander, je odšel k svojim, da se posvetuje z njimi. Ko se je vrnil, je izjavil, da sprejema službo.

Kmalu po tem dohodku je odšel Jens Olan s sinovi na ribolov. Doma sta ostali samo žena in hči Leonarda, ki ji ni bilo niti dvajset let. Aleksander se je dobro vedel. Letil je živino in krpal lonce. Ribičeva žena mu je začela izkazovati pozornost (on pa je rekel, da ima že izbrano nevesto). Zato je budno pazila na svojo hčer. Leonarda se je poredkoma razgovarjala z njim. Zdelo se je, da tudi v njej živi ponos Jensa Olana.

Pomlad pa je nevaren čas. Ko se je zemlja segrela, so Aleksan-

drove oči zasijale kakor zvezde...

Dnevi so minevali.

Mizarjev sin Konrad je živel dolgo v mestu. Ko je prišel domov, je odprl lastno delavnico in se ustanovil na drugem bregu Glimi.

Nekoč je šla Leonarda k njemu. Čez rokav reke je veslal Aleksander. Leonarda je dolgo ostala pri Konradu. Aleksander se je zdelo čudno. Vpel se je na okno in pokukal v hišo. Kakor bi ga bil plilil gač, je bliskovito odskočil in stekel v hišo.

Trojica se je gledala iz oči v oči.

"Takoj odrineva," je dejala Leonarda, da bi ga pomirila.

Moška sta se spogledala. Aleksander se je začel otipavati, da bi se prepričal, če ima pri sebi nož. Pozabil ga je bil doma.

</